

BADANIA Z ZAKRESU GOSPODARKI ŁOWIECKIEJ W WIELKOPOLSCE

Bogusław Fruziński

Katedra Gospodarstwa Łowieckiego AR w Poznaniu

W naszym krajobrazie ekologicznym nieomal wszystkie gatunki dużych roślinożerców zasiedlają tereny leśne. Ich liczebność w ostatnich dziesiątkach lat znacznie wzrosła na terenie prawie całej Europy. Zasoby naturalnego żeru, aczkolwiek niemałe, są jednak w intensywnie zagospodarowanym lesie rozmieszczone nierównomiernie. Najzasobniejsze są uprawy i drzewostany starszych klas wieku, gdyż poza siedliskiem, czynnikiem decydującym o ilości żeru jest stopień nasłonecznienia dna lasu. Żerując na otwartych terenach zwierzyzna zgryza, niestety, nie tylko roślinność zielną i byliny, lecz również w dużym stopniu gatunki lasotwórcze, wyrządzając niekiedy dotkliwe szkody gospodarcze. Między innymi w starszych, zwierających się uprawach i w młodnikach występuje spałowanie, jako efekt żerowania jeleni.

Łowieckie szkody leśne, ich rozmiar i znaczenie dla gospodarki leśnej znalazły swoje trwałe miejsce w problematyce badawczej Katedry Gospodarstwa Łowieckiego. Już w latach pięćdziesiątych, pionierskie w kraju badania w tej dziedzinie podjął profesor Szczerbiński. Był on twórcą metodyki badania skutków spałowania drzewostanów sosnowych i świerkowych [8, 9]. Ten sam autor, na ogromnym materiale, obejmującym około 12 tys. drzew, przeprowadził niezwykle żmudne badania nad wpływem spałowania na przyrost oraz jakość drzew i drzewostanów sosnowych [11, 12]. Wykazały one, iż spałowanie, niezależnie od swego nasilenia, nie wywiera - jak sądzono - tak destrukcyjnego wpływu na drzewostany sosnowe. Wpływ spałowania na przyrost wysokości jest bowiem krótkotrwały (do 2 lat po ospałowaniu) i nieznaczny, a niewielka strata w przyroście ulega wyrównaniu w czasie kilku lat. Spałowanie nie wpływa również ujemnie na strukturę biologiczną drzewostanu [7]. Wady techniczne drewna z drzew ospałowanych dotyczą tylko części odziomkowej i nie deprecjonują całkowicie surowca drzewnego, np. jako stempli kopalnianych. Wraz z

wiekami drzewostanu, maleje znaczenie spałowania zarówno pod względem biologicznym, jak i technicznym.

Na podstawie przeprowadzonych badań prof. Szczerbiński opracował metodę odpowiednich zabiegów pielęgnacyjnych, które nieomal całkowicie eliminują skutki spałowania w drzewostanach sosnowych i świerkowych [10]. Szczerbiński i inni dokonali również analizy wpływu niektórych czynników siedliskowych na nasilenie łoświeckich szkód leśnych [5, 6].

Problematyka badawcza dotycząca szkód wyrządzanych przez zwierzynę w drzewostanach, nie ograniczyła się tylko do terenów Wielkopolski. W latach 1969-1970 zespół pracowników pod kierunkiem prof. Szczerbińskiego ocenił - na podstawie żmudnych prac terenowych - zakres i skutki zgryzania upraw na terenie Puszczy Białowieskiej.

Intensywne badania nad łoświeckimi szkodami leśnymi prowadzono również w okresie, gdy gospodarstwo łoświeckie wchodziło w zakres struktury organizacyjnej Instytutu Ochrony Lasu.

Korzystając z metody wcześniej opracowanej przez Szczerbińskiego [8, 9], a także na podstawie badań własnych, dokonano oceny wpływu spałowania przez żubry i jelenie na wartość hodowlaną drzewostanów liściastych w Puszczy Białowieskiej [2]. Szczegółowymi pomiarami objęto przy tym około 6 tys. drzew I i II klasy wieku, przy czym badania (przeprowadzone w latach 1972-1975) zakończono - pierwszą tego typu w literaturze - oceną skutków spałowania takich gatunków drzew liściastych, jak dąb i jesion. W celu właściwej oceny wpływu spałowania na zakres wad technicznych surowca drzewnego opracowano przy tym własną, oryginalną metodę badań z wykorzystaniem urządzeń elektronicznych [13]. Badania te zakończyła pierwsza w Polsce próba ekonomicznej wyceny strat, powstających na skutek deprecjacji (w wyniku spałowania) wartości technicznej drewna drzew liściastych [1].

W tym samym czasie pracownicy Katedry uczestniczyli także w badaniach nad zasobnością żerową różnych drzewostanów w kraju, oceniając zasoby żerowe dwóch typów siedliskowych lasu - boru mieszanego świeżego i boru świeżego. Określono również zasoby i zmienność - w rocznym cyklu biomasy - dwóch podstawowych składników pokarmu jeleniowatych: tzw. żeru pędowego oraz roślinności runa. Wykorzystując wyniki wspomnianych badań, opracowano dla jeleniowatych nowe normy pojemności łoświsk, które zaczęto stosować w 1978 r., po zatwierdzeniu ich przez Naczelnego Dyrektora Lasów Państwowych.

Niedawno zakończone zostały prace terenowe, w ramach szeroko zakrojonych badań, dotyczące zgryzania drzew przez zwierzynę i jego wpływu na dynamikę wzrostu i rozwoju upraw sosnowych w borze mieszanym świeżym. Wyniki tych badań znajdują się na etapie końcowego opracowania statystycznego.

Wyniki wszystkich scharakteryzowanych wyżej badań wykazały, że zwierzyna jest integralnym składnikiem ekosystemów leśnych i przy zachowaniu pewnych warunków, takich jak właściwe zagęszczenie i struktura populacji, możliwe jest uniknięcie większych szkód gospodarczych, powstających w wyniku jej żerowania. Skutki hodowlane i gospodarcze tych szkód są przez praktykę najczęściej przeceniane.

Duże znaczenie dla ochrony lasu mają także aktualnie realizowane badania nad wykorzystaniem przez dziki różnych typów i fragmentów drzewostanów jako ich żerowisk oraz prace nad składem ich pokarmu w cyklu rocznym.

Przeprowadzone w latach 1975-1980 badania populacyjne umożliwiły natomiast opracowanie rocznego bilansu populacji sarny, zasiedlającej duży kompleks leśny [3, 4]. Wdrażany jest obecnie z powodzeniem model zwiększenia pozyskania sarn, który zapewnia wysokie korzyści gospodarcze, bez ujemnych skutków w liczebności zwierząt i przy utrzymaniu szkód łowieckich na dopuszczalnym poziomie.

LITERATURA

1. Fruziński B., Łabudzki L., Włazełko M., 1978: Próba oceny ekonomicznej szkód powstałych na skutek spałowania drzewostanów liściastych Puszczy Białowieskiej. Roczn. AR Poznań, 104: 16-23.
2. Fruziński B., Łabudzki L., Włazełko M., 1975: Debarking impact upon silvicultural value of deciduous thickets. Pol. Ecol. Stud., 2: 51-60.
3. Fruziński B., Łabudzki L., 1982: Demographic Processes in a Forest Roe Deer Population. Acta Theriol., 25: 365-375.
4. Fruziński B., Łabudzki L., 1982: Sex and Age Structure of a Forest Roe Deer Population under Hunting Pressure. Acta Theriol., 26: 377-384.
5. Grudziński R., Łabudzki L., 1972: Analiza możliwości ograniczenia zgryzania upraw sosnowych przez jeleniowate. Roczn. WSR Poznań, 57: 51-60.
6. Łabudzki L., 1970: Dynamika ilościowa i jakościowa niektórych rodzajów szkód łowieckich na terenie OHZ „Zielonka”. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. Pr. Kom. Nauk Rol. i Kom. Nauk Leś., 30: 133-144.
7. Szczerbiński W., 1957: Hodowlana ocena drzewostanów sosnowych spałowanych przez grubą zwierzynę łowną oraz przyczyny i zapobieganie spałowaniu. Roczn. WSR Poznań, 1: 79-115.
8. Szczerbiński W., 1959: Spałowanie świerka i sosny przez grubą zwierzynę łowną. Sylwan, 8: 31-40.
9. Szczerbiński W., 1959: Zagadnienie spałowania drzewostanów przez zwierzynę łowną oraz uwagi dotyczące metodyki badania jego skutków w sośninach i świerczynach. Sylwan, 5: 73-89.
10. Szczerbiński W., 1960: Zabiegi pielęgnacyjne w drzewostanach świerkowych i sosnowych spałowanych przez grubą zwierzynę. Sylwan, 5: 37-45.
11. Szczerbiński W., 1963: Wpływ spałowania sosny zwyczajnej przez grubą zwierzynę na jakość drzew i drzewostanów. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. Pr. Kom. Nauk Rol. i Kom. Nauk Leś., 3: 233-295.
12. Szczerbiński W., 1963: Wpływ spałowania sosny zwyczajnej przez grubą zwierzynę na stosunki przyrostowe drzew. Pozn. Tow. Przyj. Nauk. Pr. Kom. Nauk Rol. i Kom. Nauk Leś., 3: 297-339.
13. Włazełko M., Fruziński B., 1978: Analityczna metoda skutków spałowania drzew liściastych w zakresie zmian ich jakości technicznej i biologicznej. Roczn. AR Poznań, 104: 123-133.

Б. Фрузиньски

ИССЛЕДОВАНИЯ ПО ОХОТНИЧЬЕМУ ДЕЛУ
В ВЕЛЬКОПОЛЬСКЕ

Р е з ю м е

В статье рассматриваются причины возникновения вызываемых охотами потерь в лесном хозяйстве. Одной из задач охраны леса является изучение последствий охотничьих мероприятий и разработка методов охраны леса против лесных зверей.

Представлены результаты исследований в области охотничьего дела и соответствующих мероприятий с 1979 года до настоящего времени. Они касаются в первую очередь окорки стволов основных лесообразующих видов, таких как сосна, ель, ясень и дуб. При этом обсуждается влияние окорки на лесоводство и на возникание потерь связанных с уменьшением ценности древесного сырья.

Отдельно обсуждается значение некоторых средовых факторов на интенсивность сгрызания лесных культур зверем.

B. Fruziński

INVESTIGATIONS ON HUNTING MANAGEMENT IN THE WIELKOPOLSKA REGION

S u m m a r y

Causes of occurrence of the hunting damages for forestry are presented in the paper. One of the forest protection ways will be estimation of hunting consequences and working out the methods of forest protection against wildlife.

Results of investigations on hunting management since 1979 till present are discussed. They concern, first of all, bark scraping of the basic forest-forming species, like pine, spruce, ash and oak. The bark scraping effect on the breeding value of stands and on losses occurring due to depreciation of the wood raw material value is discussed.

The importance of some ecologic factors on the munching of forest cultures is discussed separately.